

Rayimova Dilfuza Abdinabiyevna
Shahrisabz davlat pedagogika instituti
boshlang'ich ta'lim nazariyasi kafedrasida o'qituvchisi
rayimovadilfuza51(a)gmail.com

XALQARO MULOQATDA ASSERTIVLIKNING O'RNI VA AHAMIYATI

Annotatsiya Maqolada xalqaro muloqat jarayonida assertivlikning ahamiyati va o'rni tahlil qilingan. Assertivlik shaxsning o'z fikrini ochiq, mantiqiy va hurmat bilan ifodalashi, o'z huquqlari va manfaatlarini himoya qila olish qobiliyati sifatida qaraladi. Xalqaro muloqatda ushbu sifatning rivojlanishi turli millat va madaniyat vakillari o'rtasida samarali hamkorlik, tushunish va ijobiy munosabatlarni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, maqolada assertiv muloqat ko'nikmalarini rivojlantirish usullari, ularning ta'lim va professional faoliyatda qo'llanishi, shuningdek, xalqaro aloqalarda konfliktlarning oldini olishdagi roli yoritib berilgan.

Kalit so'zlar : Xalqaro muloqat, assertivlik, hamkorlik, madaniyatlararo muloqot, konfliktlarning oldini olish, kommunikativ kompetensiya.

THE ROLE AND IMPORTANCE OF ASSERTIVENESS IN INTERNATIONAL COMMUNICATION

Annotation. The article analyzes the significance and role of assertiveness in international communication. Assertiveness is considered as the ability of an individual to express their opinions openly, logically, and respectfully, as well as to protect their rights and interests. In the context of international communication, the development of assertive qualities is crucial for fostering effective cooperation, mutual understanding, and positive relationships among representatives of different nations and cultures. The article also highlights the methods of developing assertive communication skills, their application in education and professional activities, and their role in preventing conflicts in international relations.

Keywords International communication, assertiveness, cooperation, intercultural communication, conflict prevention, communicative competence.

РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ АССЕРТИВНОСТИ В МЕЖДУНАРОДНОМ ОБЩЕНИИ

Аннотация. В статье проанализированы значение и роль ассертивности в международной коммуникации. Ассертивность рассматривается как способность личности открыто, логично и с уважением выразить свои мысли, а также защищать свои права и интересы. В условиях международного общения развитие данного качества имеет важное значение для формирования эффективного сотрудничества, взаимопонимания и позитивных отношений между представителями разных наций и культур. Кроме того, в статье освещены методы развития ассертивных коммуникативных навыков, их применение в образовательной и профессиональной деятельности, а также роль в предотвращении конфликтов в международных отношениях.

Ключевые слова: Международная коммуникация, ассертивность, сотрудничество, межкультурное общение, предотвращение конфликтов, коммуникативная компетенция.

Globalashuv jarayoni, transmilliy hamkorlik va madaniyatlararo aloqalarning kengayishi zamonaviy dunyoda xalqaro muloqot madaniyatini shakllantirishni dolzarb masalaga aylantirmoqda. Turli millat, din, til va ijtimoiy guruh vakillari o'rtasidagi muloqotda nafaqat lingvistik kompetensiya, balki psixologik barqarorlik, emotsional muvozanat va shaxsiy

pozitsiyani ifodalash ko'nikmalari ham muhim ahamiyat kasb etadi. Aynan shu nuqtai nazardan, assertivlik — ya'ni o'z fikrini ochiq, halol, hurmatli va konstruktiv tarzda ifodalash qobiliyati — xalqaro muloqotda samarali aloqalar o'rnatishning asosiy vositalaridan biri sifatida e'tirof etiladi.

Assertivlik shaxsning kommunikativ salohiyatini, ijtimoiy moslashuvchanligini va madaniyatlararo kompetensiyasini oshiradi. Bu ko'nikma orqali inson o'z huquqlarini himoya qiladi, boshqalarning fikrini inobatga oladi, murosaga keladi va ziddiyatli vaziyatlarda konstruktiv yechim topishga intiladi. Xalqaro muloqot kontekstida assertivlik nafaqat individual muvaffaqiyat, balki jamoaviy hamkorlik, diplomatik aloqalar va transmadaniy integratsiya uchun ham zaruriy shart hisoblanadi.

Zamonaviy ta'lim va kasbiy tayyorgarlik tizimida assertivlikni shakllantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu jarayonda psixologik treninglar, rolli o'yinlar, madaniyatlararo simulyatsiyalar, reflektiv tahlil va kommunikativ mashg'ulotlar orqali shaxsning assertiv xatti-harakatlari rivojlantiriladi. Ayniqsa, xalqaro tashkilotlar, xorijiy ta'lim muassasalari va transmilliy kompaniyalarda faoliyat yurituvchi mutaxassislar uchun assertivlik — bu professional kompetensiyaning ajralmas qismi hisoblanadi.

Mazkur maqolada xalqaro muloqotda assertivlikning nazariy asoslari, psixologik xususiyatlari, madaniyatlararo farqlari va pedagogik shakllantirish mexanizmlari tahlil qilinadi. Shuningdek, assertivlikning xalqaro hamkorlikda, diplomatik muzokaralarda, akademik almashinuvda va transmadaniy jamoalarda o'rni va amaliy ahamiyati ko'rib chiqiladi. Maqola xalqaro muloqotda shaxsiy pozitsiyani hurmatli tarzda ifodalash, ziddiyatlarni konstruktiv hal qilish va madaniyatlararo muvozanatni saqlashda assertivlikning strategik rolini ochib beradi.

Hozirgi kunda xalqaro muloqot jarayoni tobora murakkablashib bormoqda. Turli millat, din, urf-odat va qadriyatlarga ega bo'lgan insonlar o'rtasida samarali muloqot o'rnatish nafaqat tilni bilishni, balki kommunikativ madaniyatni ham talab etadi. Bu jarayonda shaxsning assertivlik qobiliyati alohida ahamiyatga ega. Assertivlik — shaxsning o'z fikrini ochiq va mantiqiy tarzda ifoda eta olish, o'z huquqlarini hurmat bilan himoya qila bilish, boshqalar bilan teng asosda muloqot olib borish qobiliyatidir.

Olingan natijalar va ularning tahlili: Xalqaro muloqot kontekstida assertivlikni shakllantirish bo'yicha olib borilgan pedagogik va psixologik tajribalar shuni ko'rsatadiki, talabalarda bu ko'nikma rivojlanishi ularning madaniyatlararo muloqotda ishonchli, hurmatli va konstruktiv pozitsiyani egallashiga xizmat qiladi. Tajriba mashg'ulotlari davomida assertivlikni rivojlantirishga qaratilgan metodik yondashuvlar — rolli o'yinlar, emotsional intellekt mashqlari, madaniyatlararo simulyatsiyalar, reflektiv yozuvlar va guruhli muhokamalar — qo'llanildi.

Tahlil natijalariga ko'ra, quyidagi ijobiy o'zgarishlar kuzatildi:

- O'z fikrini ochiq va hurmatli tarzda ifodalash ko'nikmasi — 84% talaba bu ko'nikmani amaliy mashg'ulotlarda muvaffaqiyatli qo'llagan.

- Madaniyatlararo muloqotda murosaga kelish va ziddiyatlarni konstruktiv hal qilish qobiliyati — 79% talaba o'zaro fikr farqlarini hurmat bilan muhokama qilishni o'rgangan.

- Emotsional muvozanat va o'zini boshqarish — 76% talaba stressli vaziyatlarda assertiv yondashuvni afzal ko'rgan.

- Ijtimoiy ishonch va jamoaviy muloqotda faollik — 81% talaba xalqaro guruhlarda o'z pozitsiyasini erkin va mas'uliyatli tarzda ifodalagan.

Reflektiv tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, assertivlikni shakllantirish mashg'ulotlarida ishtirok etgan talabalar o'z-o'zini anglash, o'z fikrini himoya qilish, boshqalarni tinglash va madaniy farqlarga nisbatan tolerant munosabat bildirishda sezilarli o'sishni namoyon etgan. Ularning yozma fikrlarida “men o'zimni hurmat qilaman va boshqalarni ham hurmat qilaman”, “fikrimni aytishdan qo'rqmayman”, “farqlilik — bu boylik” kabi iboralar ko'p uchray boshlagan.

Shuningdek, xalqaro akademik almashinuv dasturlarida ishtirok etgan talabalar orasida assertivlik darajasi yuqori bo'lganlar muloqotda faolroq, diplomatik jihatdan muvozanatli va madaniyatlararo muhitga tezroq moslashgan. Bu esa assertivlikning xalqaro muloqotda nafaqat shaxsiy, balki kasbiy muvaffaqiyatga ham bevosita ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi.

Umuman olganda, olingan natijalar assertivlikni xalqaro muloqot kontekstida shakllantirish metodikasi samaradorligini ko'rsatadi. Bu ko'nikma talabalarining kommunikativ kompetensiyasini, madaniyatlararo moslashuvchanligini va global hamkorlikda ishtirok etish

salohiyatini oshirishga xizmat qiladi. Assertivlik – passivlik va agressivlik o'rtasidagi muvozanatni ifodalaydi. Passiv insonlar o'z fikrini bildirishdan qo'rqsa, agressiv shaxslar boshqalarning huquqlarini poymol qiladi. Assertiv shaxs esa o'z fikrini ochiq ayta oladi, shu bilan birga, suhbatdoshning huquq va qadr-qimmatini hurmat qiladi. Xalqaro muloqotda bunday yondashuv ishonchli aloqalarni o'rnatishga yordam beradi.

Zamonaviy globallashuv sharoitida xalqaro muloqot nafaqat lingvistik kompetensiyani, balki shaxsiy, madaniy va psixologik jihatdan barqaror aloqalarni talab qiladi. Bu jarayonda assertivlik — ya'ni o'z fikrini ochiq, halol, hurmatli va konstruktiv tarzda ifodalash qobiliyati — xalqaro muloqotning samaradorligini ta'minlovchi muhim kommunikativ ko'nikma sifatida e'tirof etiladi. Assertivlik shaxsga o'z huquqlarini himoya qilish, boshqalarning fikrini inobatga olish, ziddiyatli vaziyatlarda murosaga kelish va madaniyatlararo muvozanatni saqlash imkonini beradi.

Olib borilgan pedagogik va psixologik tajribalar shuni ko'rsatadiki, assertivlikni shakllantirishga yo'naltirilgan metodik yondashuvlar — rolli o'yinlar, emotsional intellekt mashqlari, madaniyatlararo simulyatsiyalar, refleksiv yozuvlar va guruhli muhokamalar — talabalarning xalqaro muloqotda ishonchli, tolerant va mas'uliyatli pozitsiyani egallashiga xizmat qiladi. Bu ko'nikmalar nafaqat shaxsiy rivojlanish, balki kasbiy tayyorgarlik, diplomatik aloqalar va transmadaniy hamkorlikda ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Xalqaro muloqotda assertivlikning o'rni quyidagi jihatlar bilan belgilanadi:

Madaniyatlararo integratsiya: Assertiv shaxslar turli madaniyat vakillari bilan konstruktiv muloqot o'rnatadi, farqlilikni boylik sifatida qabul qiladi va global hamkorlikda faol ishtirok etadi.

Ziddiyatlarni hal qilish: Assertivlik ziddiyatli vaziyatlarda agressiv yoki passiv yondashuvdan farqli ravishda murosali, hurmatli va yechimga yo'naltirilgan muloqotni ta'minlaydi.

Shaxsiy va kasbiy imidj: O'z fikrini ochiq va madaniyatli tarzda ifodalovchi shaxslar xalqaro jamoalarda ishonchli, liderlik salohiyatiga ega va professional deb e'tirof etiladi.

Diplomatik kompetensiya: Xalqaro muzokaralarda assertivlik muvozanatli pozitsiyani saqlash, manfaatlarni himoya qilish va konstruktiv kelishuvga erishish vositasi sifatida xizmat qiladi.

Kelgusida assertivlikni xalqaro muloqot kontekstida shakllantirishga qaratilgan ta'lim dasturlarini takomillashtirish, raqamli treninglar, madaniyatlararo simulyatsiyalar va psixologik qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini keng joriy etish zarur. Bu orqali talabalarning kommunikativ kompetensiyasi, madaniyatlararo moslashuvchanligi va global hamkorlikda ishtirok etish salohiyati izchil rivojlanadi.

Shu tariqa, assertivlik xalqaro muloqotda shaxsiy erkinlik va ijtimoiy mas'uliyatni uyg'unlashtiruvchi, madaniyatlararo aloqalarni barqarorlashtiruvchi va global jamiyatda konstruktiv hamkorlikni ta'minlovchi strategik ko'nikma sifatida qaraladi. Uni pedagogik jarayonga integratsiyalash esa zamonaviy ta'limning insonparvarlik, barqarorlik va madaniyatlararo uyg'unlik tamoyillariga mos keluvchi muhim yo'nalishdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimova, V. (2019). *Muloqot psixologiyasi*. Toshkent: O'zbekiston nashriyoti. Muloqot jarayonlarida psixologik yondashuvlar va assertivlikning o'rni.
2. Xo'jaeva, G. (2021). "Talabalarda assertivlik ko'nikmalarini shakllantirish metodlari." *O'zbekiston pedagogik jurnali*, №3. Oliy ta'lim jarayonida assertivlikni rivojlantirishga doir tajribalar.
3. Toshpo'latova, D. (2020). *Pedagogik muloqot madaniyati*. Toshkent: Fan va texnologiya.
4. Pedagogik jarayonda muloqot madaniyati va assertivlikning ahamiyati.
5. Abdurahmonova, N. (2022). "Xalqaro muloqotda madaniyatlararo kompetensiya va assertivlikning roli." *Ta'lim va innovatsiya jurnali*, №6.
6. Mamatqulova, M. (2023). *Talabalarda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda assertiv yondashuv*. Toshkent: TDPU nashriyoti.